

« zurück blättern vor »

KLAMRA subst. f. (m.), ab 1394; auch *klambra*, *klamer*. 1) ‘Metallteil in U-Form, das zum Verbinden zweier Gegenstände dient’ – ‘metalowy element w kształcie litery u służący do łączenia dwóch przedmiotów, zwora’: 1394 MMAe XV 283, STP *Pro instrumento ferreo, dicto clamra*. o 1532 BartBydg 28b, SPXVI o 1573 Strum G3, SPXVI *Działowali téż przed láty / do spustów Stáwu Bórtnice / wyrobiwszy dwoie drzewá / włożywszy kloce ná spodek w łożyfko / wykárbowali w nich gdzie óny kloce miály leżéc / po tym zásyé ná óny Bórtnice kładli pokrywki y imowali skoblámi żeláznymi mocno / y klámrámi*. o 1583 CzechEp 246, SPXVI *Niechcę ia tedy iuz więcey tą klámbką sprofną y niepewną / ábo tym kliem który trzymác nie może / tych dwu rzeczy ktore z sobą nigdy w iedno sklione być nie mogą ściřkáć*. o 1696 Pot.Pocz. 248, L *Przybiiał klamry drzewo, żeby w prawą abo w lewą Nie uchodząc leżało pod toporem drzewo*. o (1715) 1983 Kal.druk.król. Anno 1710 na klamry do pras f 12.20. o 1775–1806 Teat. 45d 1, L *Duchowni mocniéy iak klamrem niezgiętym, wiarą tron umacniają*. o (1938) 1950 Brzoza Bud. 127, DOR *Słupy są podwójne, łączone ze sobą klamrami, na przemian krótsze i dłuższe*. o 1951 Słonim.Poezje 17, DOR *W zimne, żelazne klamry formy zakulem wrzący patos, pęd reformy, co oswobadza dłonie z pęt!* – (SŁA), STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, Sw, LSP, DOR. 2) ‘Klammer an der Kleidung (meist wertvoll), auch an Einbänden alter Bücher’ – ‘zapięcie, zwykle ozdobne przy pasie, butach, ubraniu, też przy okładkach starych ksiąg’: (vor 1792) 1951 Kit.Opis 308 *na plecach wisiała skóra lampartowa, adamaszkiem lub atlasem pąsowym podszyta, przez lewe ramię pod prawą pachę wydana, klamrą pozłocistą kameryzowaną na piersiach za dwie nogi tegoż zwierza spięta*. o vor 1808 X.Kam., L *Klamra, sprzączka u pasów, pendentów*. o (1815) 1950 Niemc.Sieciech. 4, DOR *Miał żupan popielaty kamlotowy, spięty pąsowym pasem ze srebrną klamrą*. o 1834 PT VII 520, SJAM *[orzechowy płaszcz] Spięty klamrą u szyi, spadał przez ramiona*. o (†1849) 1949 Słow.Poem. I 125, DOR *Oto jest owoc pracy zakonnika, oto na białym księgi pergaminie, co się na klamry srebrzyste zamyka, są dzieje Rzymian, są dumania Greków, wskrzeszonych myśli, które się zatarty*. o (1930) 1948 Par.Król 23, DOR *Miał na sobie aksamitny spencerek (...)* *krótkie spodenki z satyny, jedwabne pończochy, płytkie pantofle spięte srebrnymi klamrami*. – L, SWIL, Sw, LSP, DOR. 3) ‘eckige Klammer in der Schrift’ – ‘nawias kwadratowy’: 1909 Lamus 2 s.241, DOR *wszystko, co nie dotyczy [[dotyczy]] Wiednia, nie zapomnij ujmować w klamry i nawiasy*. o 1926 Grod.Dzieje s.VII, DOR *Drobne poprawki w bibliografii tego opracowania, pochodzące od nas, ujęte zostały dla odróżnienia w klamry, uwagi nasze, dotyczące tekstu, zostały umieszczone w przypisach*. – (SŁA),

Sw (druk.), LSP, DOR. **4** ‘ausgehöhlter Verbindungsbalken, die Aushöhlung eines solchen Balkens’ – ‘prostokątne wydrążenie w belce, belka spajająca wiązanie’: LSP, DOR (daw.). **5** ‘Haken beim Bergsteigen’ – ‘żelazny uchwyt wbity w skałę, ułatwiający wspinaczkę wysokogórską’: DOR (sport.). **6** ‘Clinch, Klammern beim Boxen’ – ‘w boksie: chwyt uniemożliwiający przeciwnikowi zadawanie ciosów, klincz’: DOR (sport.).

◇ **Var:** *klambra* subst. f., [hapax] 1583 CzechEp 246, SPXVI – (SŁA), SPXVI, Sw (gw.); *klamer* subst. m., [hapax] 1775–1806 Teat.45d 1, L – (SŁA), L, Sw (m.u.); *klamra* subst. f., 1394 MMAe XV 283, STP – (SŁA), STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, Sw, LSP, DOR. ◇ **Etym:** **1** mhd. *klamer*, *klammer* subst. f., ‘eiserne oder hölzerne Klammer als Befestigung’, LEX, nur für Inh. 1, 4. **2** nhd. *Klammer* subst. f. (m.), ‘Heftel an der Kleidung; Klammer in der Schrift; Handgriffe im Bergwerksschacht; in der Zimmerei verbindender Balken’, GRI, nur für Inh. 2, 3, 5, 6. ◇ **Konk:** *ankra* subst. f., bel. seit 1674, L, zuerst geb. CN, nur für Inh. 1, 2; *nawias* subst. m., bel. seit 1780, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 3; *skobel* subst. m., bel. seit 1407, STP, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *spinka* subst. f., bel. seit 1772–1773, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *spona* subst. f., bel. seit 1.H.18. Jh., Sw, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *zwora* subst. f., bel. seit 1458, L, zuerst geb. CN, nur für Inh. 1, 2, 4. ◇ **Der:** *klamberka* subst. f., [hapax] 1583 CzechEp 409 marg, SPXVI *N. między + słowá są prorockie. Dionizego, á moje między [klámberkami.].* Nur für Inh. 3, 4; *klamrować* v. imp., ‘mit einer Klammer zusammenfügen’, 1848–1850 Len.T.Cztery 8, DOR *Czyli w kaplicy z książką klamrowaną z gotyckich liter pacierz czyta rano, [...] czyli u przęślicy, wszędy w niej obraz pańskiej służebnicy miałeś wyraźny.* Zuerst geb. CN, nur für Inh. 1; *klamerka* subst. f., ‘kleine Klammer’, †1849 Słow., Sw *Dostałem “Złotym Ołtarzykiem”, który każdą klamerką mię uklót jak szpilką.* Zuerst geb. TR, nur für Inh. 1; *klamerka* subst. f., ‘Klammer (in der Schrift)’, †1769 Troc, Sw, zuerst geb. TR, nur für Inh. 3; *klamrzyisko* subst. n., ‘unförmige Klammer an der Kleidung’, 1774 Zab.IX/1 s.83, DOR *Na pierś szerokie klamrzyisko, orderzyisko.* Zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *klamerka* subst. f., ‘kleine Klammer an der Kleidung’, (1896) 1948–1951 Orzesz.Przerw. 220, DOR *Klara miała na sobie swoją codzienną suknię perkalową w paski, tylko świeżą szlarczkę u szyi i pasek z klamerką stalową.* Zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *klamrowy* adj., 1889 Kaczk.Olbracht.III 59, DOR *Miał na sobie żupan długi, poniżej kolan, z przedniego sukna, na nim pas wytłaczany klamrowy i mieczyk w srebro oprawny.* Zuerst geb. L, nur für Inh. 1, 2, 3; *klamrowaty* adj., ‘klammerförmig’, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1. ❖ Inhalt 1 ist ursprünglich ein Terminus technicus (fehlt bei MAČZYŃSKI, bei LINDE ist nur eine Nebenform aufgeführt, s.u.). Inhalt 2 ist eine Übertragung von 1, vielleicht nach deutschem Vorbild. Es fällt auf,

daß die Belege von Anfang an literarisch sind. Heute wird für diese Bedeutung meistens *klamerka* verwendet. Im übertragenen Sinne wird unser Lemma erst in 1953 Słownik[[ski]] Poezje, DOR. Inhalt 3, zunächst *klamerka*, ist eine semantische Sonderentlehnung mit Hilfe des sog. strukturellen Suffixes *-ka*. Belege für diese Form fehlen. Auffallend ist heutiges *klamra* (geb. 1835, belegt 1909, s.o.), eventuell eine erneute Einzelentlehnung. Zum Inhalt 6 vgl. nhd. *Umklammerung* ‘Clinch’. Die Annahme einer erneuten Entlehnung (zu mhd. *klambere(n)*, SŁAWSKI SE) beim einmaligen *klambra* (s.o.) ist möglich, aber nicht zwingend, da [mr] > [mbr] auf selbständiger polnischer Entwicklung beruhen kann. Der Einzelbeleg *klamer* bei LINDE kann eine Sonderentlehnung aus dem Deutschen sein, möglicherweise auch eine polnische Rückbildung aus *klamry* pl., was bei einem wenig bekannten Terminus technicus nicht auszuschließen ist (vgl. ↑*tama*). Die Angabe “17.–18. Jh.” bei SŁAWSKI SE verallgemeinert irrtümlich *klamer* auf LINDES sämtliche Belege, die aber bis auf einen einzigen Fall *klamra* bzw. *klamry* lauten. Das kaschubische *klamer* m. hat (gegen SŁAWSKI SE) damit nichts zu tun, sondern ist eine eigene mundartliche Entlehnung aus dem Deutschen. Daß *klamra* im 17.–18. Jh. als deutsches Lehnwort empfunden wurde, ist bezeugt in 1690 Woyna Comp und 1745 / 1746 Chmiel[[owski]] 381, Puz, was die Annahme einer wiederholten semantischen Sonderentlehnung unterstützt.

« zurück blättern vor »